

Grabócz Márta külső tag székfoglalója

Laudáció – Tallián Tibor

A külső tagság intézményét 1990-ben alapította meg – pontosabban alapította újra – a Magyar Tudományos Akadémia, azzal a dicséretes céllal, hogy az országhatárokon kívül működő magukat magyarnak valló, arra érdemes kutatókat integrálja a honi tudományosság hálózatába. Ne vegyük szellemeskedésnek, világért se iróniának, ha azt mondom: Grabócz Márta külső tagságától bizonyos értelemben fordított irányú integrációt várunk és várhatunk: abban bizakodhatunk, hogy ha nem is mindenre és mindenkire kiterjedően, de számottevően be tudja és be fogja kapcsolni a magyar zenetudomány fogékony részét – elsősorban a fiatalokat – a maga és munkássága által európai szinten képviselt tudományos irányzat áramába, amit pontatlanul és általánosítva zenei szemiotikának neveznek.

Nem az én tisztem, hogy felvilágosítsam a közönségnek ama részét, mely talán nem tudja pontosan, mit is neveznek a világban zenei szemiotikának; jobban járok én is, jobban járnak önök is, ha e nemes, ám nehéz feladat megoldását a székfoglalóját tartó előadóra bízom. Magam rövid néhány mondat erejéig visszakanyarodom a külső tagság intézményéhez, ismét az integráció szemszögéből. Az Akadémia külső tagjait, vagyis a nem Magyarországon élő, külföldön lokális vagy globális hírnevet szerzett kutatókat *külsővé válás* szempontjából két csoportra lehet osztani: az egyik csoportot azok alkotják, akiket *elhagyott az ország* – vagyis a magyar törzslakosság Trianonnal idegen impérium alá került részéből származnak –, a másik csoportba azok tartoznak, akik *elhagyták az országot* – vagyis többé-kevésbé véglegesen emigráltak. (Különleges eset Csáky Móricé; ő Csehszlovákiában született, és onnan vándorolt ki Ausztriába, ami az ő esetében valójában csak annyit jelentett, hogy az egykori monarchia egyik számára otthonos tartományából egy másik, számára ugyanolyan otthonos tartományba költözött.) A Magyarországról útra kelt emigránsok az elmúlt nyolcvan esztendő más és más időpontjában, más politikai körülmények között, más okból és más céllal hagyták el a hont, de távozásukat egyképpen a beilleszkedés nehézsége, lehetetlensége, vagy éppen kölcsönösen nemkívánatos volta váltotta ki. Talán joggal állíthatom: Grabócz Márta életútján a honi beilleszkedés nehézsége, akadályozottsága elsődlegesen tudományos-szakmai természetű lehetett. Az övé volt a Zeneakadémián az első olyan évfolyam, amelynek tagjai már nem találkozhattak Szabolcsi Bencével személyesen (megtapasztaljuk előadásában: ő később mindent elkövetett, hogy ha nem személyesen, hát a művekből magáévá tegye Szabolcsi zenei-szemlelmi hagyatékát). Márta akadémiai éveinek vezérlő személyisége Ujfalussy József volt, kinek tágas művészeti és filozófiai horizontú szemiotikai szemlélete máig hatóan meghatározva

kutatásainak fő irányát. Ujfalussy azonban – be kell ismernünk – gyakorlati értelemben nem volt iskolateremtő személyiség, és Grabócz az ő irányítása alatt álló Zenetudományi Intézetben, ahová 1977-ben a Tanár úr meghívta, nem érezte maga körül azt az eleven, inspiráló és rokonszenvező szellemi és intézményes közeget, melyre nem éppen main-stream vállalkozásához szüksége lett volna. Ám az intézményi elégtelenségen túl tartalmi okai is lehettek annak, hogy esztétikai-szemiotikai kutatási tervei megvalósításához más tudományos körülményeket keresett. A magyar zeneesztétika az 1970-es évtizedben még a marxizmus – vagy pszeudo-marxizmus – rút kelepcejében nyögött, bármennyire igyekezett is Ujfalussy ekkor már szabadulni rabságának kínzó kötelétől. Ennek az állapotnak a felismerése nyomán kezdte Grabócz Márta keresni a menekülő utat, amely lehetővé tenné számára a csatlakozást valamely nagy külföldi szemiotikai iskolához. És vigyázó szemét hamarosan Párizsra vetette. Az 1980-as évek elején már nem volt lehetetlen tanulmányi céllal viszonylag akadálytalanul portyázni a nyugati külföldön. Grabócz el is ment; 1981 és 1985 között Párizsban kijárta a doktori iskolát, és 1985-ben Liszt Ferenc zongoraműveinek morfológiájáról szóló tézisével megszerezte doktori fokozatát a Sorbonne-on. Liszthez, egyik nagy témájához azóta is hűségesen vissza-visszatér magyar és francia nyelvű publikációiban.

Liszt mellett már első, a szakmában töltött éveitől fogva intenzíve foglalkoztatta a mindenkori kortárs zene – annak is a saját útjukon legkövetkezetesebben előrehaladó és személyiségei. Egyetemi éveiben Párizsban megfigyelhette a Pierre Boulez vezetése alatt álló IRCAM kutatóintézetben – az új zene inkubátorában – folyó, a technika, a zeneszerzés és a zenetudomány integrációjára irányuló kísérleteket. Párizsból hazatérve ottani tapasztalatait kísérleti zenetudományi műhely létrehozásával igyekezett hasznosítani az MTA Zenetudományi Intézetében. Az úttörő vállalkozás néhány év múlva becsődölt, egyrészt a finanszírozás elapadása miatt, másrészt mert nem sikerült megfelelő képességű és tájékozottságú munkatársakat toborozni. Ez a fiaskó vezetett a logikusan következő lépéshez, melynek következményeként – hogy pozitíve fogalmazzak – Grabócz Márta itt és most a Magyar Tudományos Akadémia külső tagjaként tarthat székfoglaló előadást. 1991-ben docensként meghívást kapott a Strasbourg II egyetemre; 1995-től nyugdíjba vonulásáig egyetemi tanárként működött itt. Egyetemen belüli és egyetemen kívüli tudományos szervezői munkájának eredményeként hamarosan nemzetközileg ismert és elismert központi személyiséggé vált a „második zenetudomány”, a zenei szemiotika kutatásának és oktatásának területén. Közel három évtizeden át vezetett interdiszciplináris projekteket, irányított kutatócsoportokat többek között a zenetudomány új módszerei, a művészi alkotás és gondolkodás kortársi megközelítése témákban, kezdeményezett konferencia-sorozatokat és

indított könyvsorozatot kortárs zeneszerzőkről. A szemiotika művelőit összefogó integratív törekvéseinek eredményeit tanulmánykötetek sorában tárta a nemzetközi szakmai nyilvánosság elé.

Visszatérve integratív törekvéseinek számunkra legfontosabb szálához: nemzetközi elismertségét Grabócz Márta tudatosan és folyamatosan felhasználta és felhasználja a magyar zenetudomány és zenekultúra szellemi és gyakorlati kapcsolatrendszerének mindkét irányú bővítésére. Egymaga valóságos információs központként tájékoztatja a magyar szakmát speciális kutatási területének eseményeiről és eredményeiről, és minden eszközzel igyekszik előmozdítani magyar muzikológusok részvételét nemzetközi konferenciákon és tanulmánykötetekben. Rendszeresen tart előadásokat és doktori szemináriumokat Budapesten. Két évtizede állandó tagja az MTA – most ELKH – Zenetudományi Intézet ciklikus értékelését végző nemzetközi bizottságnak. Aktív tagja a Magyar Szemiotikai Társaságnak és az MTA Szemiotikai Munkabizottságának. korábban is eleven magyarországi, Magyarországra irányuló működését mostantól a magyar tudományosság legfelsőbb integrációs intézményének, a Magyar Tudományos Akadémiának tagjaként folytathatja. Munkához sok sikert és jó egészséget kívánunk.